ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Έχοντας την απόλυτη σημασία των Γερμανών στο νέο μεγαλεπίβολο πρότζεκτ του, ο Μάριος Ιωάννου Ηλία θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους σύγχρονους συνθέτες διεθνώς. Ζει και εργάζεται στην Αυστρία, αλλά παίρνει πάντα αφορμές από την Κύπρο για τα έργα του. Για μια αισιόδοξη αρχή στο 2011, στρέφουμε και εμείς το ενδιαφέρον μας στον καταξιωμένο νεαρό συνθέτη, μην μας έρθει κι αυτός με κανένα «Νόμπελ» και ρωτάμε ξαφνικά ποιος είναι...

Η Rolls Royce Silver Cloud του 1956 περνά από «κάστιγκ» για τη σημασία της στην autosymphonic, την πρώτη ορχήστρα αυτοκινήτων, με μάστορα τον Μάριο Ιωάννου Ηλία. [Φωτογραφία Congress Center Rosengarten Mannheim]

Το κάστιγκ ενός αυτοκινήτου διαρκεί κατά μέσο όρο 90 λεπτά. Μέχρι στιγμής, έχουν εξεταστεί οι μουσικές δυνατότητες 120 αυτοκινήτων όλων των τύπων, από τις σημαντικότερες αντίκες μέχρι πρωτότυπα μοντέλα, λευκορείας, τρακτέρ, φορτηγά [Φωτογραφίες Reinshagen Agentur Mannheim]

autosymphonic: όταν μια rolls royce περνά από κάστιγκ

Συνέντευξη στη ***Μερόπη Μανούσος***
meropi.mapolitis-news.com

Στην πρώτη έκδοση του «Π» για το 2011, την 1η Ιανουαρίου, απονέμοντας τα ετήσια βραβεία του, ο «Θοιικός» έδωσε το βραβείο του Καλλιτέχνη της Χρονιάς στον Μάριο Ιωάννου Ηλία. Πρόκειται για τον 32χρονο συνθέτη που το γερμανικό κράτος επέλεξε ως καλλιτεχνικό διευθυντή του μουσικού μέρους των εκδηλώσεων «Automobile Summer 2011» που θα κορυφωθούν τον Σεπτέμβριο με την παγκόσμια πρεμιέρα του «Autosymphonic», μιας μουσικο-οπτικής υπερπαραγωγής συνολικού κόστους δύο εκατομμυρίων ευρώ την οποία υπογράφει ο ίδιος. Το έργο θα παρουσιαστεί στο πλαίσιο των εορτασμών για τα 125α γενέθλια του αυτοκινήτου στην κεντρική πλατεία της πόλης Μανχάιμ, όπου ο Καρλ Μπεντς εφηύρε το 1886 το αυτοκίνητο. Στις 6 Ιανουαρίου έδωσε μια συναυλία με μια σύνθεση για τρία αυτοκινήτων: μια Mercedes-Benz SLS-AMG του 2010, ένα παλιό Aero 62188 του 1934 και το πρώτο αυτοκίνητο του Μπεντς. Ήταν ένα σημαντικό κομμάτι -και ένα μικρό δείγμα- από το «autosymphonic». Έχοντας στους μελλοντικούς του στόχους τη δημιουργία ενός μεγαλεπήβολου έργου με την ενσωμάτωση ενός σημαντικού γεγονότος στην Κύπρο και ως άνετρο να συμβάλει «στην ανάπτυξη της μουσικής στην Κύπρο, στην παρουσίαση σύγχρονων και επιβλητικών οπτικοακουστικών παραστάσεων, στη σωστή και ευρεία πολιτιστική διαπαιδαγώγηση των πολιτών και ιδιαίτερα των νέων», ο Μάριος Ιωάννου Ηλία βρήκε λίγο χρόνο για να απαντήσει στις ερωτήσεις του «Π» σχετικά με τη δουλειά του.

Πώς προέκυψε η ιδέα των αυτοκινήτων ως παραγωγών μουσικής;

Το 2003 συνέθεσα το έργο «Στροφές», ειδικά γραμμένο για το Διακρανές Εργοστάσιο της αυτοκινητοβιομηχανίας Volkswagen στη Δρέσδη. Αρχικά, κύριος στόχος μου ήταν να συμπεριλάβω και να αξιοποιήσω με μουσικό τρόπο τις αρχιτεκτονικές ιδιαιτερότητες του κεντρικού χώρου του εργοστασίου. Μεταξύ άλλων, οι μουσικοί ήταν τοποθετημένοι σε διάφορα ύψη και βάθη, όπως σε σκάλες, ανελκυστήρες, διαδρόμους και βεράντες, ενώ γιαλάνες επιφάνειες, όπως ο γιαλάνος πύργος, οσκούσαν επιροή στο πρόχωμα των ανεκτών οργάνων. Κατά τη διάρκεια των πρώτων προσχεδίων, όμως, διαπίστωσα ένα τεχνικό πρόβλημα που αφορούσε το συντονισμό, μέσω οπτικής επαφής, των μουσικών μεταξύ τους και με τον μαέστρο. Ως εκ τούτου, για πρώτη φορά ενσωμάτωσα το αυτοκίνητο στη μουσική μου. Συγκεκριμένα, το μοντελό Phaeton, το οποίο κατασκευάζεται στο προαναφερθέν εργοστάσιο, έχει δύο βασικές εφαρμογές στις «Στροφές». Η πρώτη, ως βοηθητικό στοιχείο για τον μαέστρο, με την προβολή οπτικοσημάτων σημάτων/σινιάλων. Η δεύτερη, ως μουσικό όργανο και παραγωγός ήχων που προέρχονται άμεσα από αυτό, δηλαδή ενυπαρχόντων στο αυτοκίνητο. Έκτοτε, έχω αφιερώσει μέρος της δουλειάς μου στην εξεύρεση νέων δυνατοτήτων εμπλοκής οχημάτων ως μουσικό μέσο με πολύπλευρες και διακριτικές ιδιαιτερότητες παραγωγής ήχου. Εκτός από αυτοκίνητο, έχω χρησιμοποιήσει ποδήλατα, μοτοσυκλέτες, στοιχεία από τη ναυτιλία και την αεροπορία.

Το autosymphonic είναι το μεγαλύτερο πρότζεκτ σε σχέση με την εμπλοκή αυτοκινήτων στη διαδικασία μουσικής σύνθεσης. Πώς εργάζεσαι για αυτό το πρόζεκτ;

Η μοναδικότητα του autosymphonic οφείλεται στο μουσικό περιεχόμενο. Συνολικά λαμβάνουν μέρος 250 μουσικοί: μεγάλη συμφωνική ορχήστρα, σύνολο οκτώ κρουστών, χορωδία, παιδική χορωδία, σύνολο τραγουδιστών καθώς και ηλεκτρονικοί ήχοι. Το αποκορύφωμα του έργου εστιάζεται στην ένταξη μιας μεγάλης ορχήστρας, αποτελούμενης εξ ολοκλήρου από αυτοκίνητα. Χώρος διεξαγωγής του γεγονότος είναι η κεντρική πλατεία της πόλης του Μανχάιμ. Επίσης, η μουσική θα πλαισιωνεται από ακτίνες λέιζερ, σχεδιασμό φωτισμού, βίντεο, προβολές LED, urban screening κλπ. Οι πρώτες επαφές και συζήτες για την πραγματοποίηση του autosymphonic ξεκίνησαν τον Ιανουάριο '09. Η προετοιμασία, σύνθεση και πραγματοποίηση ενός γεγονότος με τέτοιες διαστάσεις απαιτεί μακρύ και ακριβή προγραμματισμό. Εκτός από το ότι μου έχει ανατεθεί η σύνθεση του autosymphonic, ταυτόχρονα είμαι και ο καλλιτεχνικός διευθυντής της μουσικής παραγωγής. Αυτό σημαίνει επιπρόσθετες ευθύνες και αυτοδιοργάνωση, η οποία καταναλώνεται σε χρονικά πλαίσια και πολύμερείς βαθμίδες εργασίας.

Πόσα αυτοκίνητα έχεις δει μέχρι να καταλήξεις στις τελικές σου επιλογές; Και ποια είναι τα κριτήρια των «ακροάσεων»; Υπάρχουν κάποια μοντέλα αυτοκινήτων που είναι σημαντικά εκ των πραγμάτων (π.χ. το πρώτο μοντέλο αυτοκινήτου) και θα λάβουν μέρος στην ορχήστρα;

Οι ακροάσεις ξεκίνησαν τον Μάιο 2010 και έλαβαν χώρα σε ολόκληρη τη Γερμανία. Μέχρι στιγμής έχω εξετάσει τις μουσικές δυνατότητες 120 αυτοκινήτων όλων των τύπων και χρονολογίων, από το πρώτο αυτοκίνητο με κινητήρα εσωτερικής καύσης του Καρλ Μπεντς, χρονολογίας 1886, μέχρι πρωτότυπων μοντέλων. Κατά τη διάρκεια του κάστιγκ ενός αυτοκινήτου, διάρκειας κατά μέσο όρο 90 λεπτών, εξετάζονται όλοι οι πιθανοί φυσικοί ήχοι που μπορεί να παράξει το κάθε αυτοκίνητο: η τεχνική και ταχύτητα πεδίμπούς τους, ο χαρακτήρας άρθρωσης και οι δυναμικές βαθμίδες, οι παραλλαγές ηχοχρωμάτων, πόσοι μουσικοί απαιτούνται για την εκτέλεση ενός ήχου κλπ. Όλοι οι ήχοι που καμπάνονται από 5 μέχρι 35 ανάλογα με τον τύπο αυτοκινήτου, καταγράφονται ψηφιακά και τεκμηριώνονται περιληπτικά. Ακολουθεί η αξιολόγησή τους σε στούντιο. Τα αυτοκίνητα επιλέγονται με κριτήρια που αφορούν την ηχητική τους ποιότητα και τις δυνατότητες που προσφέρουν για τη δημιουργία σύνθετων και συμμιγών, ομοιογενών και ετερογενών μουσικών δομών. Η ορχήστρα αυτοκινήτων του autosymphonic θα αποτελείται από 80 επιλέξιμα αυτοκίνητα, συμπεριλαμβανομένων αγωνιστικών αυτοκινήτων, λιμουζινών, αντικών, φορτηγών, λευκορείων και τρακτέρ των αυτοκινητοβιομηχανιών Mercedes-Benz, Rolls Royce, Ferrari, Lamborghini, Porsche, Cadillac κλπ. Την ορχήστρα αυτοκινήτων θα χειρίζονται μουσικοί και 120 έμπειροι οι οποίοι θα εκπαιδευτούν ειδικά για τον συγκεκριμένο σκοπό.

Οι Γερμανοί είναι γνωστοί για τη λατρεία -και τη δικαιολογημένη υπερηφάνειά τους- για την αυτοκινητοβιομηχανία τους. Και είναι απίστευτο το πόση σημασία δίνουν σε αυτό το πρότζεκτ. Προερχόμενος από μια διαφορετική -ίσως πιο... ολιγαρχική; - κουλτούρα, πώς νιώθεις για όλη αυτή την υπερπαραγωγή; Και για το ότι έχεις στη διάθεσή σου τόσο σημαντικές μηχανές για το πρότζεκτ σου...

Η Γερμανία είναι μια χώρα με μακρά και ευρεία πολιτιστική παράδοση. Η ανάθεση ενός τόσο σημαντικού γεγονότος στο άτομό μου με τιμά ιδιαίτερα. Αν και δεν είμαι Γερμανός καλλιτέχνης, η Γερμανία με έχει επιλέξει ως εκπρόσωπό της. Επιπρόσθετα, η πόλη του Μανχάιμ, εκπροσωπούμενη από τον δήμαρχό της, μου έχει εμπιστευθεί τη συγκεκριμένη παραγωγή ως το κύριο επιχείρημα της υποψηφιότητάς της για την Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 2020.

Η καλή μουσική, σύμφωνα με τον Ζαν Κοκτό, θωμίζει πάντα κάτι, είτε αυτό είναι αντικείμενα ή συναισθήματα. Εσύ πώς ορίζεις την καλή μουσική; Και ποια η διαφορά της από το θόρυβο; Γιατί κάλλιστα μπορεί να πει κάποιος πως το κορνάρισμα είναι έως και ηχορύπανση στη μέση ενός δρόμου γεμάτου αυτοκίνητα. Πώς μετατρέπεται σε μουσική;

Οι πρώτες ύλες, όπως τα κορναρίσματα ή οι μηχανές αυτοκινήτων μεγάλου κυβισμού, δεν είναι τίποτα άλλο παρά ακατέργαστο υλικό. Η μουσικοποίησή τους εναπόκειται στον τρόπο αξιοποίησής τους. Δηλαδή, π.χ. στην αντιπαράθεση οποιασδήποτε μορφής και φύσης ήχων, και στη σύνταξη δυναμικών αναλογιών μεταξύ τους, είτε αυτές βρίσκονται σε πολυφωνική αρχιτεκτονική είτε σε αλληλουχία. Η σύσταση των πρώτων υλών που χρησιμοποιώ δεν περιορίζεται στα παραδοσιακά κλασικά όργανα και στο τραγούδι, αλλά επεκτείνεται σε φολκλορικά ευρωπαϊκά και μη ευρωπαϊκά όργανα, οργανικούς, τεχνητούς και ηλεκτρονικούς ήχους. Το αυτοκίνητο, όπως και τα άλλα μέσα επικοινωνίας, είναι αναπόσπαστο μέρος αυτού του υβριδικού υλικού και αξιοποιούνται μουσικά με τον ίδιο ακριβώς τρόπο έκφρασης, βάθος σκέψης, συναισθηματικής διάθεσης και λεπτομερή σχεδιασμό, έτσι όπως εργάζομαι με τα κλασικά όργανα, απλά από διαφορετική τεχνική σκοπιά.

Η μέθοδος που χρησιμοποιείς είναι εξαιρετικά καινοτόμα παρά το γεγονός ότι έχουμε δει έως και καλύβους σκουπιδιών να μετατρέπονται σε μουσικά όργανα. Πού βρίσκει κανείς το συναίσθημα της μουσικής όταν χρησιμοποιούνται μηχανές για την εξαγωγή της;

Πρώτον: Οι μηχανές δεν έχουν έμφυτα συναισθήματα. Τους τα προσδίδει όμως ο τρόπος που μετατρέπονται από μηχανές της καθημερινότητας σε μουσική υφή, σε μια δηλαδή ανώτερη ηχητική σκοπιμότητα. Επίσης, οι μηχανές δεν είναι αυτολέιτουργήσιμες, αλλά τις χειρίζονται άνθρωποι/μουσικοί. Η μουσική λοιπόν είναι το καταλυτικό μέσο της συναισθηματικής έκφρασης των μηχανών.

Δεύτερον: Τράχουσες και μελλοντικές τεχνολογικές εξελίξεις αποδεικνύουν τον υψηλό βαθμό της συχνάνευσης μεταξύ των δύο στοιχείων, μηχανών και ανθρώπων. Οι μηχανές εκφράζονται με ανθρώπινες ιδιομορφίες ενώ οι άνθρωποι υιοθετούν χαρακτηριστικά των μηχανών. Και στις δύο περιπτώσεις εμφανίζεται μια μορφή υβριδισμού. Σε αυτό το πλαίσιο, η πτυχή του υβριδισμού καταλαμβάνει κεντρικό ρόλο στη δουλειά μου.

Τρίτον: Η εισαγωγή μηχανών στη μουσική, π.χ. οχημάτων, προϋποθέτει την ύπαρξη ενός ουσιώδους συσχετισμού με τον θεματικό άξονα του έργου. Για παράδειγμα, στο έργο «Εν πλω», γραμμένο για σύνολο οργάνων, ηλεκτρονικούς ήχους και ορχήστρα μεγαφώνων, γίνεται ταυτόχρονη αναφορά σε δύο ναυτικά γεγονότα: στη βύθιση του καραβιού της Κερύνειας και του καταδρομικού Έλλη στην Τήνο. Η μουσική αξιοποιεί στοιχεία των πλοίων που μετατρέπονται σε ηχητικές πηγές, μέσω των οποίων η δραματουργία της μουσικής σκηνογραφίας επαυξάνεται/ενταπκοποιείται.

Οι νέες τεχνολογίες παίζουν σημαντικό ρόλο στις συνθέσεις σου. Θεωρείς ότι η μουσική θα πρέπει να ακολουθήσει πια αυτή την οδό;

Η τεχνολογία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της δουλειάς μου. Παρέχει νέες, πολυσύνθετες δυνατότητες, επεκτείνοντας και ανοίγοντας νέους ορίζοντες, τόσο για τη δημιουργία και πραγματοποίηση της μουσικής, όσο και για την αναλήψή της, π.χ. μέσω της εφαρμογής οπτικοακουστικών πολυμέσων. Στην περίπτωση της υπαίθριας υπερπαραγωγής autosymphonic θα εφαρμοστούν όχι μόνο οι τελευταίες τεχνολογικές εξελίξεις, αλλά και εντελώς νέες θα πρέπει να δημιουργηθούν αποκλειστικά για το συγκεκριμένο έργο, ούτως ώστε να καταστεί δυνατή η τριοδιάστατη ακουστική ακτινοβολία. Για παράδειγμα, ένα σύστημα της μορφής spatialization των 360 μοιρών θα παράγει ένα ολογραφικό αποτέλεσμα της μουσικής προβολής, η οποία θα επεκτείνεται σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της πλατείας όπου θα βρίσκονται τοποθετημένοι οι 250 μουσικοί. Ως εκ τούτου, η πλατεία θα μεταμορφωθεί σε μια «αρένα» μουσικών και οπτικών γεγονότων.

Διάβασα πως ένα έργο σου με μηχανές Harley Davidson είχε ως αφετηρία την πορεία των μοτοσυκλετιστών στη Δερύνεια το 1996. Από πού αντλείς την έμπνευσή σου, ποιες οι επιρροές σου και πώς εργάζεσαι για να τα κάνεις μουσική;

Πολλά από τα έργα μου εμπνέονται από την ιστορία, τον πολιτισμό και την πολιτική κατάσταση της Κύπρου. Με εκφράζει ιδιαίτερα η κυπριακή διάλεκτος, η οποία, μαζί με την οργάεία κωμωδία, εμπνέει σε σημαντικό βαθμό όσο γράφω για φωνές -τραγουδιστές, ηθοποιούς, χορωδία κλπ. Ως εκ τούτου, το κωμικό στοιχείο, συμπεριλαμβανομένης και της καυστικής προδιάθεσής του, είναι συχνά παρόν στις συνθέσεις μου. Αντιθέτως, η τραγωδία του 1974 και οι συνέπειές της εμφανίζονται έντονα στις οργανικές συνθέσεις. Σε αυτή την περίπτωση, το δράμα εξελίσσεται κατά κύριο λόγο μέσω της μουσικής πλοκής, η οποία, όμως, συχνά εμπνέται από γεγονότα και καταστάσεις, όπως στην περίπτωση των γεγονότων με τους μοτοσυκλετιστές στη Δερύνεια. Επίσης, η πτυχή της μόνιμης φυγής, η οποία εμφανίζεται ως ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της μουσικής μου, απορρέει από την κατάσταση της προσφυγιάς και της αναγκαστικής εγκαταλείψης των πατρογονικών εστιών και εδαφών μας.

Ποιο θεωρείς το πιο σημαντικό για εσένα έργο και ποιο το πιο συναισθηματικό;

Την όπερα «Το κυνήγι» (Die Jagd), παραγγελία και παραγωγή της Κρατικής Όπερας της Στουτγκάρδης το 2008, γραμμένη για τραγουδιστές, ηθοποιούς, νεανική χορωδία, δύο απαγγέλλουσες χορωδίες, 20 ηχογραφημένες φωνές, δύο οργανικά σύνολα, ηλεκτρονικούς ήχους και εξί αυτοκίνητα, θεωρώ σαν προσωπικό έργο-σταθμό. Συναισθηματικό θεωρώ κάθε έργο που συνδέεται με τις τραγικές καταστάσεις της Κύπρου. Αναφέρω παραδειγματικά το «Ακανθα»- για ορχήστρα δωματίου, που γράφτηκε το 2006 και πρωτοπαρουσιάστηκε από το Ensemble Modern στη Φρανκφούρτη, και στο οποίο υπάρχει ειδική αναφορά στον Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό αλλά και στο ποίημα «Η 9η Ιουλίου 1821 εν Λευκωσία Κύπρου» του εθνικού μας ποιητή Βασίλη Μιχαηλίδη. Το ίδιο έργο υπάρχει σε νέα εκδοχή του 2009, για μεγάλη ορχήστρα, παραγγελία της Γερμανικής Ραδιοφωνικής Φιλαρμονικής Σααρμπρύκεν- Καϊζερλάουτερν.

Η επαφή με την Κύπρο / τους ποιητές της / τα γεγονότα της θεωρείς πως μπορεί να χαθούν κάποια στιγμή καθώς ζεις και εργάζεσαι εκτός; Ποιες είναι οι αντιστάσεις ώστε να συνεχίζεις να γράφεις μουσική για όλα αυτά;

Όσο πιο μακρά βρίσκομαι, τόσο πιο κοντά κατευθύνομαι σε αυτήν. Ο δεσμός, σε όλες τις βαθμίδες ανεξαιρέτως, ενδυναμώνεται με την απουσία, όχι με την παρουσία. Φυσικά, αυτό δεν σημαίνει ότι προτιμώ να βρίσκομαι σε απόσταση. Αντιθέτως, η παρουσία του, είναι συχνά παρόν στις συνθέσεις μου. Αντιθέτως, η τραγωδία του 1974 και οι συνέπειές της εμφανίζονται έντονα στις οργανικές συνθέσεις. Σε αυτή την περίπτωση, το δράμα εξελίσσεται κατά κύριο λόγο μέσω της μουσικής πλοκής, η οποία, όμως, συχνά εμπνέεται από γεγονότα και κατα-